

अध्याय दश : प्रमुख समस्या र सवालहरूको विश्लेषण

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरू	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरू
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	<ul style="list-style-type: none"> ○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको 	<ul style="list-style-type: none"> ○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव 	<ul style="list-style-type: none"> ○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा वसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव 	<ul style="list-style-type: none"> ○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरू, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	<ul style="list-style-type: none"> ○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु 	<ul style="list-style-type: none"> ○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी 	<ul style="list-style-type: none"> ○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रैतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव 	<ul style="list-style-type: none"> ○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
(३) उद्योग उद्योग, व्यापार र	<ul style="list-style-type: none"> ○ उद्योग, व्यापार र सेवावाट वन्चित र यी क्षेत्रवाट हुने 	<ul style="list-style-type: none"> ○ दक्ष जनशक्तिको अभाव ○ पूर्वाधारको अभाव 	<ul style="list-style-type: none"> ○ औद्योगिक सम्भाव्यता अध्ययन नहुनु 	<ul style="list-style-type: none"> ○ औद्योगिक विकासको सम्भाव्यता अध्ययन हुनुपर्ने ○ उद्योगलाई चाहिने दक्ष जनशक्ति तयार गर्न तालिम हुनुपर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा वसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
सेवाको अपेक्षित विकास नहुनु	आम्दानीको कमी	(विद्युत,बजार कच्चा पदार्थ, यातायात र अन्य) ○ उद्यमशीलताको कमी	○ बजारको कमी ○ औद्योगिक विकासका लागि प्रोत्साहन गर्ने सूचना प्रवाह गर्ने	○ बजार सम्भाव्यता अध्ययन तथा बजारको प्रवर्द्धन गर्नुपर्ने ○ विशेष आर्थिक क्षेत्रको स्थापना गर्नुपर्ने ○ उद्यमशीलता, उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
		○ जिल्लामा विशेष आर्थिक क्षेत्रको कमी	निकायको कमी ○ सरल र सुलभ ऋण प्रवाहको कमी ○ जिल्लाका विशेष	

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा वसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
			आर्थिक क्षेत्रको स्थापना नहुनु	
(४) पर्यटन पर्यटन विकासको कमी	○ आय र रोजगारीको कमी	○ जिल्लामा दिगो पर्यटन विकासको लागि ठोस नीति नहुनु	○ पर्यटकीय क्षेत्रको प्रचार प्रसार नभएको	○ पर्यटकीय क्षेत्रको पहिचान तथा प्रचार प्रसार गर्ने ○ पहिचान भएका पर्यटकीय क्षेत्रहरुको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
		○ पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि प्रचार प्रसारको कमी ○ पर्यटन पूर्वाधार (आधुनिक, यातायातका	○ पर्यटकीय क्षेत्रको उचित संरक्षण र व्यवस्थापन नभएको	○ भरपर्दा सडक यातायात र जल विहारको व्यवस्था गर्ने ○ ट्राभल्स एजेन्सीको स्थापना स्तरीय होटलको विकास पर्यटन प्रवर्द्धन इकाईको स्थापना गर्नुपर्ने ○ पर्यटकिय पद मार्गको पहिचान तथा विकास गर्नुपर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
		साधन, होटल रेष्टुरेष्ट आदिको कमी		
(५) जग्गा विहिन तथा	○ वेरोजगारी बढेको	○ लक्षित समूहलाई	○ कार्यक्रम तर्जुमामा	○ सुकुम्वासी तथा साना किसानको पहिचान गर्नुपर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
साना किसान जग्गा विहिन तथा साना किसानको विकासमा ध्यान नपुग्नु		सुहाँउदो कार्यक्रम संचालन नभएको ○ सरकारी कार्यालय बीच र सरकारी र गैरसरकारी संस्था बीच	लक्षित समूहको सहभागीता नभएको ○ आवश्यकता पहिचान सम्बन्धी अध्ययनको कमी	○ आयमूलक सीप विकास तथा उपर्युक्त कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने ○ चेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने ○ सुकुम्वासीलाई बसोबासको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ○ आयमूलक कार्यक्रम -माछा, बंगुर, बाखा, तरकारी, कुखुरा, मौरी

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
		समन्वय नभएको	○ अवसरवाट वन्चित र समाजवाट उपेक्षित	पालन आदि) संचालन गर्नुपर्ने ○ सुकुम्वासी साना किसानहरुलाई समुदायमा आवद्ध गरी ऋण बचत परिचालन गर्ने
(६) सहकारी	○ समूह	○ सहकारीताको भावनाको	○ सहकारी ऐन/नियम र	○ सहकारीताको भावना जगाउन गोष्ठी तालिम, छलफल आदि

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
सहकारीताको संस्थागत विकास नहुनु	सदस्य/कृषकहरुले कृषि सामाग्री - उत्पादन, बजार कर्ज, मल, वीउ, विषादी आदि) को	कमी ○ जन सहभागीताको कमी ○ अनुगमन तथा दण्ड सजाय पुरस्कारको कमी	नीतिमा परिवर्तन ○ सहकारीताको भावनामा कमी	कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ सहकारी संस्थाहरु उपर्युक्त तथा आवश्यक उत्पादन क्षेत्रहरुमा गठन गर्ने गठन भएका संस्थाहरुका संचालक समितिलाई सक्रिय बनाउनु पर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
	सुविधा पाउन नसक्नु			○ संस्थाका हिनामिना भएको सम्पत्ति रकम आदि असुल गर्नुपर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा वसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
२ सामाजिक विकास				
१. शिक्षा	○ साक्षरताको महत्व वारे जनचेतनाको	○ शिक्षा सम्बन्धी साक्षरता वृद्धि गर्ने स्पष्ट नीति र	○ महिलाको शिक्षामा सहभागीताको कमी	○ महिलाहरुको शिक्षामा सहभागीता वढाउने कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने ○ अनौपचारिक शिक्षा व्यापकता बनाई निरक्षरता उन्मुलन गर्ने अभियान

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
जिल्लामा साक्षरता दर कम हुनु	कमी	अनुगमनको कमी	○ भौगोलिकता र आर्थिक पछोटेपन	○ चलाउनु पर्ने ○ प्रभावकारी अनुगमन र समन्वय कायम जारी गर्नुपर्ने
२. प्राथमिक स्तर विद्यार्थीहरुको विद्यालय	○ साक्षरतामा कमी	○ अदुरदर्शिता	○ गरिबी, आय श्रोतको कमी, चेतनाको कमी	○ जनचेतनाको अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा वसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
छाड्ने दर बढी हुनु				
३. सिपमूलक एवं व्यावहारीक शिक्षा नहुनु	○ वेरोजगारीहरुको संख्या वृद्धि	○ प्राविधिक शिक्षालयको कमी	○ प्राविधिक विद्यालय स्थापना गर्ने ठोस योजना नहुनु	○ प्राविधिक विद्यालयहरुको स्थापना हुनुपर्ने ○ कृषि विद्यालयको स्थापना हुनुपर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
३ स्वास्थ्य विकास				
१. प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा सर्वशुलभ नहुनु	○ उपचार सेवावाट वन्चित हुनु	○ दरवन्दी अनुसार प्र विधिक कार्यरत नहुनु	○ जनचेतनाको कमी ○ स्वास्थ्य शिविरहरुको	○ पर्याप्त औषधीको व्यवस्था गर्ने ○ दरवन्दी अनुसार प्राविधिक पूर्ति गर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
			संचालन नहुनु	○ स्वास्थ्य शिविर संचालन गर्ने
२. भौतिक पूर्वाधारको कमी	○ गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा हुनमा कठिनाई	○ २५ वेडको क्षमता भएको भवनमा ५० वेड संचालन गर्नुपर्ने	○ क्षेत्रीय अस्पतालको अवधारण कार्यान्वयन नहुनु	○ क्षेत्रीय अस्पतालको स्थापना गर्ने ○ अस्पतालमा शैथ थप गर्ने ○ एच.आइ.भि/एड्स रोकथाम तथा नियन्त्रण हुनुपर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
३. विरामी ओसार पसारमा अप्ठ्यारो	○ समयमा सेवा नपाउनु	○ एम्बुलेन्स (अस्पताल) मा नहुनु ○ भएको नियमित सेवा दिनमा कठिनाई दिन	○ अन्तिम अवस्थामा मात्र उपचार केन्द्र आउने ○ आर्थिक समस्या	○ एम्बुलेन्सको संख्या वृद्धि गर्नुपर्ने ○ एम्बुलेन्स नजाने ठाउँमा स्ट्रेचरको व्यवस्था गर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
		नसक्नु		
४. आर्युवेदीक अस्पताल रुग्ण हुनु	○ विरामीले उपचार नपाउनु	○ सरकारले उचित ध्यान नदिनु	○ आवश्यक समयमा औषधीको व्यवस्था नगर्नु	○ बजेट निकासी हुनुपर्ने ○ अस्पतालको मर्मत तथा व्यवस्थापनको लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्था हुनुपर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा वसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
			○ आवश्यक बजेटको व्यवस्था नहुनु	○ औषधि बनाउने जडीवुटीको उपलब्धता बनाउनुपर्ने ।
४ महिला तथा बालबालिकाको विकास				

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
१. बाल विवाह विद्यमान रहनु	○ शिशु तथा मातृ मृत्युदरमा वृद्धि	○ चेतनाको कमी भएका ऐन/कानूनको पनि कार्यान्वयन नहुनु	○ परम्परागत सामाजिक संरचनामा परिवर्तन नहुनु	○ जनचेतना मूलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ○ ऐन कानून तदारुकताका साथ कार्यान्वयन गर्ने
२. बाल बालिकाको मानसिक तथा	○ बाल बालिकाको	○ आर्थिक पछौटेपन	○ अभिभावकको	○ बाल शोषणको विरोधमा कडा कानून बनाएर कार्यान्वयन गर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रूपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा वसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्र ोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रूपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
शारिरीक शोषण कायम रहनु	स्वास्थ्य विकास र चेतनामा अवरोध हुनु	○ बाल बालिकाका समस्या ○ दिर्घकालीन सोचको कमी	परम्परागत दृष्टिकोणमा परिवर्तन हुन नसक्नु	○ जनचेतना मूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ बाल केन्द्रहरुको स्थापना गर्ने
३. महिलाहरुको निर्णय	○ निर्णयहरुमा	○ शिक्षाको कमी	○ समान	○ महिला शिक्षाका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	<ul style="list-style-type: none"> अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको 	<ul style="list-style-type: none"> परम्परागत कृषि प्रणाली जमिनको व्यापक खण्डिकरण सिंचाईको अभाव गुणस्तरिय मल विउको अभाव उन्नत प्रविधिको अभाव 	<ul style="list-style-type: none"> प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव 	<ul style="list-style-type: none"> खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	<ul style="list-style-type: none"> पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु 	<ul style="list-style-type: none"> पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु नश्ल सुधार नहुनु ? पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी 	<ul style="list-style-type: none"> प्रविधि र प्राविधिकको कमी उन्नत नश्ल श्रैतको कमी औषधिको कमी डाले घाँसको अभाव 	<ul style="list-style-type: none"> प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
प्रक्रियामा पहुँच नहुनु	महिलाका अधिकारहरु प्रतियम्बीत नहुनु	<ul style="list-style-type: none"> छोरा छोरी वीचको भेदभाव गर्ने सामाजिक संरचना विद्यमान रहनु 	उत्तरदायितवको भावना श्रृजना नहुनु	<ul style="list-style-type: none"> महिलाहरुलाई हरेक क्षेत्रमा आरक्षण दिइनु पर्ने महिला प्रतिनिधीहरुको लागि क्षमता विकासका कार्यक्रम संचालन गर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
४. आय आर्जको कार्यक्रममा महिलाको पहुँच नहुनु	○ महिलाहरु परनिर्भर हुनु	○ आय आर्जन सम्बन्धी सिप, ज्ञान नहुनु ○ शिक्षाको कमी	○ आत्म विश्वास नहुनु ○ सामाजिक संरचना विद्यमान रहनु	○ महिलाहरुको शिप विकास सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने ○ शिप विकासका अवसरहरु प्रदान गर्ने ○ सहुलियत दर तथा सरल प्रक्रियावाट विना धितो ऋण प्रदान गर्ने
५ दलित/जनजातिको विकास				

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
१. दलितहरुको निर्णय प्रक्रियामा पहुँच नहुनु	○ निर्णयहरुमा दलितहरुको हित प्रतिविम्बित नहुनु	○ चेतनाको कमी ○ दलितहरुलाई सामाजिक भेदभाव गरीनु	○ दलितहरुमा हिनताबोध हुनु ○ आर्थिक अवसरहरुको	○ दलित उत्थानका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ○ चेतनामूलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ○ रोजगारी मूलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा वसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
			कमी	○ दलित भेदभाव विरुद्धका कानूनहरु कार्यान्वयन गर्ने ○ नेतृत्व विकासका तालिम संचालन गर्ने
२. दलितहरुलाई रोजगारीका अवसरहरु	○ जिविकोपार्जनमा अफ्यारो हुनु	○ रोजगारीको अवसरहरु कम हुनु, धट्टु	○ परम्परागत पेशालाई नै अनुसरण गर्नु	○ दलितहरुका पेशालाई आधुनिकीकरण गर्न सम्बन्धी सीप विकास तालिम प्रदान गर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
प्राप्त नहुनु		○ बदलिंदो सिपको आधुनिकीकरण नहुनु ○ शिक्षाको कमी	○ अनियन्त्रित खर्च	○ चेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ आय आर्जन सम्बन्धी तालिम संचालन गर्ने ○ विना धितो ऋण प्रदान गर्ने
६ खेलकुद विकास				

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
१. खेलकुद तथा मनोरञ्जनको समय सापेक्ष विकास हुन नसक्नु	○ जिल्लामा स्तरीय खेलाडीहरु तयार हुन नसक्नु	○ खेलकुदको विकास प्रारम्भिकतामा नपुर्नु	○ भौतिक पूर्वाधार र खेलकुदको सामग्रीको अभाव	○ भौतिक पूर्वाधारको विकास तथा खेलकुद सामग्रीका आपूर्ति गरिनु पर्ने ○ योजना तर्जुमा प्रक्रिया देखी नै खेलकुदको क्षेत्र पनि समावेश गरिनु

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रूपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रूपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
			○ खेलकुदका लागि आर्थिक व्यवस्था नहुनु	पर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा वसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
७ रक्षात्मक विकास				
१. रक्त संचार केन्द्रको स्थापना हुन नसक्नु	○ वन्धीत हुनु	○ रक्त संचार केन्द्र स्थापना नहुनु	○ बजेट व्यवस्था नहुनु ○ पर्याप्त बजेट सामाग्रीको	○ बजेटको व्यवस्था गरि रक्त संचार केन्द्रको स्थापना गर्नुपर्ने ○ पर्याप्त बजेट र सामाग्रीको व्यवस्था गर्नुपर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
			व्यस्था नहुनु	
२. दैवी प्रकोपका लागि उद्वर नपुग्नु	○ दैवी प्रकोप हुँदा आवश्यक सहयोग उपलब्ध नहुनु	○ पर्याप्त बजेट सामाग्रीको व्यवस्था नहुनु	○ समयमा नै उचित बजेटको अनुमान गर्न नसक्नु	○ पर्याप्त बजेट र सामग्रीको व्यवस्था गरिनुपर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा वसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
८ खानेपानी विकास				
१. खानेपानीको आयोजनाहरु सुचारु रु	○ पाइरहेको सुविधावाट वन्चीत हुनु	○ उपभोक्ता समितिहरु सकृय रुपमा परिचालीत	○ मर्मत संभार कार्यको व्यवस्था हुन नसक्नु	○ उपभोक्ता समितिहरुलाई तालिमको व्यवस्था गर्नुपर्ने ○ अवलोकन भ्रमणहरुको व्यवस्था गर्ने

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा वसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
पले संचालन हुन नसक्नु		नहुनु ○ मर्मत संभारकोषको व्यवस्था हुन नसक्नु	○ जनचेतनाको कमी ○ आयोजना प्रति आफ्नोपनको भावना जागृत हुन नसक्नु	○ पानी महशुल उठाउने व्यवस्था गर्नुपर्ने ○ मर्मत संभार कार्यकर्तालाई तालिम दिनुपर्ने
२. गुणस्तरीय	○ गुणस्तर पानीको	○ न्यूनतम गुणस्तरको	○ प्रतिव्यक्ति लागत वृद्धि हुने	○ गुणस्तरीय खानेपानी उपलब्धता गराउने treatment plants

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ आर्थिक विकास				
(१) कृषि जिवन निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली	○ अपेक्षित रुपमा आयवृद्धि नभएको	○ परम्परागत कृषि प्रणाली ○ जमिनको व्यापक खण्डिकरण ○ सिंचाईको अभाव ○ गुणस्तरिय मल विउको अभाव ○ उन्नत प्रविधिको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक ज्ञानको कमी ○ काठमाण्डौमा बस्ने तथा बसाई सराईको मनोवृत्ति ○ कृषि व्यवसायिककरण गर्ने सरकारी नीति र कार्यक्रमको अभाव	○ खेती व्यवसायिक गर्ने स्पष्ट नीति र कार्यक्रम संचालन गर्ने ○ कृषि प्रसार तथा तालिम प्रदान गर्ने ○ कृषि व्यवसायिककरणका लागि आवश्यक पूर्वाधार (कृषि सडक, बजार, सिंचाईको विकास गर्ने) ○ बेमौसमी तरकारी खेतीको विस्तार गर्ने ○ फलफूल खेतीको विस्तार गर्ने ○ नगदे वाली र मसला वालीको विस्तार गर्नुपर्ने ○ अलैंची खेती, मौरी पालन, चिया खेती, कफि खेती र च्याउ खेती व्यवसाय विस्तार गर्नुपर्ने ○ खाद्यान्न वाली मसलावाली, नगदेवाली, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नुपर्ने ○ मत्स्य पालन व्यवसायमा वृद्धि गर्नुपर्ने ○ चक्लावन्दी कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ○ विषादी मलको प्रयोगलाई कम र जैविक मल प्रयोगलाई बढी प्रोत्साहन गर्नुपर्ने ○ बजार केन्द्र र हाट बजारको विकास गर्नुपर्ने ○ गोदामहरु, शीत भण्डारको विकासका लागि प्रोत्साहित गर्नुपर्ने
(२) पशु पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा कमी	○ पशुपालन व्यवसायवाट आयस्तर वृद्धि नहुनु	○ पशुपालनमा व्यवसायिकरण नहुनु ○ नश्ल सुधार नहुनु ? ○ पशु स्वास्थ्य सेवाको व्यापकतामा कमी	○ प्रविधि र प्राविधिकको कमी ○ उन्नत नश्ल श्रेतको कमी ○ औषधिको कमी ○ डाले घाँसको अभाव	○ प्रविधि र प्राविधिक उपलब्धता हुनु पर्ने ○ पशु विकास तथा प्रसार हुनु पर्ने ○ पशु व्यवसायिकरणको लागि पूर्वाधारको विकास (उन्नत नश्ल पशु स्वास्थ्य सेवा बजार) विकास गर्नुपर्ने ○ औषधिको सुलभ रुपमा आपूर्ति गर्नुपर्ने ○ पकेट प्याकेज कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने ○ सेवा केन्द्र, उप केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गर्नुपर्ने
खानेपानी उपलब्ध हुन नसक्नु	अभावमा विभिन्न सरुवा रोगहरुको संक्रमण हुन सक्ने	खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउने तर्फ प्रथमिकता नदिइएको	बजेट व्यवस्था गर्न अप्ठ्यारो पर्ने	निर्माण गरी सेवा स्तर वृद्धि गर्नुपर्ने

३ भौतिक पूर्वधार विकास

प्रमुख समस्या	तत्कालिन असरहरु	मुख्य कारण	अन्तरनिहित कारण	समाधानका उपायहरु
१ सडक विकास				
१ सडक यातायात अपर्याप्त रहनु ।	<ul style="list-style-type: none"> विकास निर्माण तथा गरिवी निवारणमा कठीनाई (शिक्षा, स्वास्थ्य, संचार, खानेपानी कृषि, पशु आदि) 	<ul style="list-style-type: none"> पर्याप्त बजेट विनियोजन नहुनु उपकरण तथा साधनहरुको अभाव दक्ष जनशक्तिको कमी 	<ul style="list-style-type: none"> आन्तरिक श्रोतसाधनको प्रयोग परिचालन हुन नसक्नु उपलब्ध जनशक्तिलाई तालिमको व्यवस्था नहुनु 	<ul style="list-style-type: none"> प्राथमिकताको आधारमा सडक निर्माण गर्नुपर्ने आवश्यक बजेटको व्यवस्था हुनुपर्ने आन्तरिक श्रोत साधनको उचित प्रयोग गर्ने व्यवस्था हुनुपर्ने सडकको नियमित मर्मत संभारको व्यवस्था हुनुपर्ने
२. सिंचाई				
१. सिंचाई सुविधा सेवाको अपर्याप्त रहनु ।	<ul style="list-style-type: none"> कृषि उत्पादनमा कमी कृषि योग्य जमिनको सिंचाईको कमि 	<ul style="list-style-type: none"> बजेटको अभाव सिंचाईको गुरु योजना बन्न नसक्नु मर्मत संभारको उचित व्यवस्था नहुनु 	<ul style="list-style-type: none"> अनगिन्ती सिंचाई योजनाहरुको छनोट गर्नु निर्माणमा सम्बन्धित निकायको ध्यान नपुग्नु 	<ul style="list-style-type: none"> सिंचाई गुरु योजना तयार हुनुपर्ने मर्मत संभारको व्यवस्था हुनुपर्ने आन्तरिक श्रोत साधनको उचित प्रयोग हुनुपर्ने
४. जनसंख्या वस्ती विकास तथा वातावरणीय व्यवस्थापन				
१. वन				
१. वन विनास कम बढ्दै जानु र जैविक विविधतामा ह्रास आउनु	<ul style="list-style-type: none"> वनस्पति र वन्य जन्तु प्रजातीको संख्यामा कमि 	<ul style="list-style-type: none"> वन अतिक्रमण राष्ट्रिय वन नीतिमा उतारचढाव हुनु परिवर्तन भईरहनु 	<ul style="list-style-type: none"> खोरीया, फडानी आगलागी हुनु वन्यजन्तुको शिकार हुनु 	<ul style="list-style-type: none"> वन पैदावारको संरक्षण र सम्बर्धन गर्नुपर्ने नाङ्गा जग्गाहरुमा वृक्षरोपण गर्नुपर्ने वन डडेलो नियन्त्रण गर्नुपर्ने
२. वन पैदावारको उचित प्रयोग नहुनु	<ul style="list-style-type: none"> गुणस्तरीय पैदावारको कमि हुनु जडिवुटी प्रशोधन व्यवस्था नहुनु 	<ul style="list-style-type: none"> वन पैदावारको उचित परिचालन नहुनु 	<ul style="list-style-type: none"> जनचेतनाको कमी स्थानीय स्तरमा दक्ष जनशक्तिको कमी 	<ul style="list-style-type: none"> जनचेतना अभिवृद्धि गर्नुपर्ने दक्ष जनशक्तिका लागि तालिम गोष्ठी संचालन गर्नुपर्ने

५ वित्तीय तथा संस्थागत श्रोत				
१. संस्थागत श्रोत व्यवस्थापन				
१ आन्तरिक श्रोतको परिचालनमा कमी	○ विकास कार्यक्रममा श्रोत को अभाव	○ आयोजना समयमा सम्पन्न हुन नसक्नु	○ अपेक्षित प्रतिफल प्राप्त हुन नसक्नु	○ श्रोत परिचालन वृद्धि गरीनु पर्ने ○ नयाँ श्रोतको खोजी गर्नुपर्ने
२. योजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन र मूल्यांकन कमजोर हुनु	○ समयमा योजना (कार्यक्रम) पुरा नहुनु	○ समयमा अनुगमन नहुनु	○ समय समयमा अनुगमन गर्ने नीति तथा कार्यक्रम नबन्नु ○ पारदर्शिताको कमी	○ अनुगमन र मूल्यांकन गर्ने नीति तय हुनुपर्ने ○ अनुगमन र मूल्यांकन गर्ने कार्यक्रम बनाइनु पर्ने
३. विकासका लागि विनियोजित बजेट पूर्ण रूपमा खर्च नहुनु	○ लक्ष्य अनुसारको योजना सम्पन्न हुन नसक्नु	○ कार्यान्वयन गर्ने पक्षको कमजोरी देखीनु	○ प्राविधिक जनशक्तिको कमी	○ प्राविधिक जनशक्ति पुरा गर्नुपर्ने
४. विषयगत कार्यालयहरुका दोहोरो दायित्व हुनु ।	○ योजना निर्माण विविध जिम्मेवारी निर्वाह गर्न कठिनाई	○ स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन र मन्त्रालयहरुको नीति निर्देशनमा तालमेल नहुनु	○ मन्त्रालयहरुले आफ्नो अधिकार विकेन्द्रीकरण गर्न नचाहनु	○ जि.वि.स. महासंघको माध्यमबाट पहल गर्ने ○ जन प्रतिनिधीहरु र मन्त्रालयका पदाधिकारीहरु विच अन्तरक्रिया गर्ने
५. आवश्यकतामा आधारित योजना तर्जुमा नहुनु ।	○ विकास योजना प्रतिजनताको उदासिनता	○ सहभागीतात्मक पद्धतीबाट योजना छनैट नहुनु	○ विकास योजनामा जनताको योगदान सहित माग नगरीनु	○ विकास योजनामा जनताको योगदान सहित माग गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने